

Leidėjas:

Palangos turizmo informacijos centras
Vytauto g. 94, LT-00132 Palanga, Lietuva
+370 460 48811, info@palangatic.lt
www.palangatic.lt

Sudarytojas: Mindaugas Surblys

Redagavo: Bronislava Spevakovienė

Dizainas: Gitana Dainiutė

Nuotraukos:

Mindaugas Surblys;
Palangos viešosios bibliotekos kraštotoyros fondas;
Palangos kurorto muziejus;
Palangos miesto savivaldybė;
Lietuvos dailės muziejus,
Palangos gintaro muziejus;
Kretingos muziejus;
Šiaulių „Aušros“ muziejus;
Lietuvos liaudies buities muziejus;
Lenkijos nacionalinė biblioteka;
H. Grinevičiaus kolekcija;
J. Klietkutės kolekcija;
S. Žulkaus kolekcija;
Aldas Kazlauskas / F360.LT;
www.epaveldas.lt

Spausdino:

S. Jokūžio leidykla-spaustuvė
Nemuno g. 139, LT-93262 Klaipėda
+370 46 300 200, info@spaustuve.lt

Viršelio nuotrauka: Jūros tiltas. 1913 m.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Palangos miesto panorama iš paukščio skrydžio. 1922 m.
J. Klietkutės kolekcija

Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. XX a. 4 deš.
G. Bagdonavičius.
Šiaulių „Aušros“ muziejus

Orkeistro paviljonas šalia Palangos kurhauzo. XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Palangos miesto savivaldybės viešoji biblioteka

PALANGA
Palangos miesto savivaldybė

Palangos kurorto muziejus
Lietuvos dailės muziejus, Palangos gintaro muziejus

Kretingos muziejus
Lietuvos liaudies buities muziejus

Kretingos muziejus

Šiaulių „Aušros“ muziejus
Lietuvos liaudies buities muziejus

KELIONĖ PO GRAFŪ TIŠKEVIČIŲ PALAŃĄ

PALANGA

NGOS ŽAS

lurortų žurnalas

Palanga, Vila „Bāse“, Telefonas 31
Po dienomis 9-10 val. ir 15-16 val.
Atsakomasis redaktorius St. Čekanauskas.

1932 m. birželio 20 d.

Palangos miesto planas. 1914 m. >
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Poilsiautojų Palangos paplūdimyje.
1912 m. W. Zahorski.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

KELIONĖ PO GRAFU TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

1. Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia (Vytauto g. 51)	4
2. Skulptūra-fontanas „Vanduo“ (J. Basanavičiaus g.)	5
3. J. Basanavičiaus gatvė (J. Basanavičiaus g.)	6
4. Palangos kurhauzas (Grafų Tiškevičių al. 1)	7
5. Grafų Tiškevičių alėja (Grafų Tiškevičių al.)	9
6. Grafų Antaninos Sofijos ir Felikso Tiškevičių skulptūros (Grafų Tiškevičių al.)	11
7. Vila „Pajauta“ (J. Basanavičiaus g. 22)	12
8. Vila „Vilija“ (J. Basanavičiaus g. 20)	12
9. Vila „Aldona“ (J. Basanavičiaus g. 24A)	13
10. Fachverkinių vilų kompleksas (J. Basanavičiaus g. 26, 28, 30, 32, 34)	14
11. Vila „Jūros akis“ (J. Basanavičiaus g. 33/Birutės al. 32)	15
12. Dailininko Antano Žmuidzinavičiaus namas (J. Basanavičiaus g. 42)	15
13. Vila „Baltoji“ (Birutės al. 33)	16
14. Vilų kompleksas „Romeo“ ir „Džiuljeta“ (Birutės al. 34, 36)	17
15. Vila „Mahorta“ (Birutės al. 35)	17
16. Vila „Anapilis“ (Birutės al. 34A)	18
17. Meilės alėja (Meilės al.)	20
18. Vila „Komoda“ (Meilės al. 5)	21
19. Paminklas pirmajam viešam lietuviškam spektakliui (J. Basanavičiaus g.)	22
20. Jūros tiltas (J. Basanavičiaus g.)	23
21. Šiltuji maudyklių pastatas (Kęstučio g. 31)	24
22. Sodininko-sargo namelis (Vytauto g. 19)	24
23. Palangos Birutės parkas (Vytauto g. 15)	25
24. Grafų Tiškevičių rūmai (Vytauto g. 17)	27
25. Lurdo grota (Vytauto g. 15)	30
26. Grafų Tiškevičių šeimos kapas (Vytauto g. 176C/Klaipėdos pl. 67B)	31

Palanga – šimtmetės tradicijas skaičiuojantis Lietuvos kurortas prie Baltijos jūros. Kurorto įkūrimas, plėtra ir istorija neatsiejama nuo grafų Tiškevičių dinastijos. Tiškevičių giminės atstovai, palikdami ryškų pėdsaką kurorto istorijoje ir kultūroje, Palangos dvarą valdė 116 metų – nuo 1824 iki 1940 m.

1824 m. liepos 13 d. grafas Mykolas Tiškevičius (1761–1839) jsigijo Palangos valdą su Darbėnų, Grūšlaukės ir Palangos dvarais. Vėliau paveldėjimo teise valda atiteko jo sūnui Juozapui Mykolui Tiškevičiui (1805–1844). Jam mirus, Juozapas Tiškevičius (1835–1891) XIX a. antroje pusėje paveldėjo medinį Palangos dvarą, stovėjusį Vytauto (buv. Mémelio) gatvės ir Rąžės (tarm. Ronžės, Roužės) upelio sankirtos pietrytinėje dalyje, įkūrė savo šeimos vasaros rezidenciją: žiemą gyveno Kretingos dvaro rūmuose, o vasarai persikeldavo į Palangą.

Grafo Juozapo Tiškevičiaus iniciatyva ir lėšomis įrengta plytinė, pastatytas tiltas į jūrą su prieplauka, kurhauzas, poilsio paskirties pastatai, surukta maudykliai ir paplūdimių infrastruktūra, įsteigta Palangos progimnazija. Jo sūnus Feliksas Tiškevičius (1869–1933) tėsė pradėtus darbus ir modernizavo Palangos kurortą: įkūrė naują parką, pastatė naujus rūmus, vilas ir jų kompleksus, vasaros teatrą, įrengė artezinį šulinį, specializuotas gydyklas, rémė dabartinės Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios statybą. Kurortą pradėjo lankytи turtingi įvairių Rusijos gubernijų, Vakarų Europos, o ypač Lenkijos, poilsiautojai. XIX a. pab.–XX a. pr. grafų Tiškevičių dėka Palanga pradėjo plėstis ir garsėti kaip patrauklus poilsisiui kurortas.

Mirus grafui Feliksui Tiškevičiui, Palangos dvaras perėjo jo sūnui Stanislovui Tiškevičiui (1907–1974), kuris 1939 m. rugpjūčio 15 d. išvyko į Lenkiją, o po Antrojo pasaulinio karo – į JAV. 1939 m. šeimininkavimą dvare perėmė Alfredas Tiškevičius (1913–2008), tačiau 1940 m. jis pasitraukė į Lenkiją. Alfredas puikiai kalbėjo lietuviškai, po Lietuvos neprieklausomybės atkūrimo kasmet vasaromis atvykdavo į Palangą pailseti. 1997 m. liepos 13 d. jo tėvų rezidencijoje už giminės nuopelnus, kuriant ir vystant kurortą, jam, vieninteliam gyvam Tiškevičių giminės palikuoniu, pirmajam suteiktas Palangos miesto garbės piliečio vardas.

Ryškus didikų kultūros paveldas ir indėlis į kurorto infrastruktūrą yra vertingas bei aktualus iki dabar. Šiuo leidiniu siekiama pristatyti grafų Tiškevičių epochos objektus Palangoje. Tai puiki idėja nusikelsti į kilmungosios aristokratijos laikus ir tuo pačiu atrasti Tiškevičių paveldo ženklus. Leidžiamės į kelionę po grafų Tiškevičių Palangą?

Nuotykių ir istorijos kupiną pasivaikščiojimą rekomenduojame pradėti nuo Palangos turizmo informacijos centro (Vytauto g. 94).

Mykolas Juozapas Tiškevičius (1761–1839).
XIX a. Lietuvos dailės muziejus

Juozapas Tiškevičius (1835–1891).
Apie 1881–1885 m. A. V. Strausas.
Kretingos muziejus

Grafa Tiškevičiai su kunigaikščiais Oginskais ir artimaisiais pirmųjų Palangos dvaro rūmų terasoje.
XIX a. pab. – XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Kretingos muziejus

Pirmieji grafių Tiškevičių dvaro rūmai Palangoje (dab. kino teatro „Naglis“ vietoje).
1905 m. P. Mongirdaitė.
H. Grinevičiaus kolekcija

1. Palangos teatro pastatas (pirmasis). 1908 m.
S. Žulkaus kolekcija
2. Palangos teatro pastatas (antrasis). 1910 m.
Palangos kurorto muziejus
3. Palangos progimnazija. XX a. pr. P. Mongirdaitė.
S. Žulkaus kolekcija

Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia

Pirmoji nedidelė medinė katalikų bažnyčia karalienės Onos Jogailaitės rūpesčiu Palangoje pastatyta apie 1540 m. Kita kryžiaus formos su bokštu ir varpine bažnyčia tuomečių Lietuvos valdovų iniciatyva pastatyta 1590 m. Medinė bažnyčia perstatyta 1767 m. ir išstovėjo 140 metų.

Dabartinės Palangos bažnyčios, kaip ir kurorto, formavimosi istorija glaudžiai susijusi su grafais Tiškevičiais. 1897 m. pagal švedų architekto Karlo Eduardo Strandmeno (*Karl Eduard Strandmann*, 1867–1946) projektą šalia senosios medinės buvo pradėta statyti nauja mūrinė neogotikinio stiliaus bažnyčia. Prie bažnyčios statybos darbu finansavimo prisidėjo grafas Feliksas Tiškevičius, parapijiečiai, vadovaujami klebono Juozapo Śniukštoss (1864–1949), surinkta daug aukų.

Naujosios bažnyčios statybai iš jūros buvo keliami akmenys pamatams ir vežami į statybos vietą smėlyje išgrįstu mediniu keliu. 1901 m. pradėti sienų mūrijimo darbai. Grafas Feliksas Tiškevičius papildomai skyrė statybinių medžiagų – medienos ir plytų. Statybų reikalingos plytos buvo gaminamos grafui priklaususioje Vilimiškės plytinėje. Bažnyčios statybos darbai baigti 1907 m.

Užsukus į vidų, yra kuo pasigrožeti: išpūdinga sakykla ir trys meniški altoriai, kuriuos puošia bareljefai. Centriniame altoriuje yra dar XVII a. minimas Dievo Motinos Marijos paveikslas, kuris perkeltas iš senosios Palangos bažnyčios grafo Felikso Tiškevičiaus žmonos Antaninos Sofijos Lonckos-Tiškevičienės (1870–1953) pageidavimu.

Daugybė valstybių paliko savo ženklą: altorius, sakyklą pagamino F. D. Monnos dirbtuvė Tulūzoje (Prancūzija), vitražai – iš Krokuvos (Lenkija), vartai nukaldinti Liepojoje (Latvija), laikrodis surinktas gamykloje „Rochlitz“ Berlyne (Vokietija) (bokšte sumontuotas 1931 m.). 1915 m. bažnyčia nukentėjo – sudažyti vitražai (pagaminti nauji).

1997 m. Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčios pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą: įrašyti trys altoriai su horeljefais, vitražai, sakykla (1993 m.), paveikslas „Švč. Mergelė Marija su Vaikeliu“ (su karūnomis ir aptaisais, 2009 m.). Ši bažnyčia – aukščiausias pastatas Palangoje (59,95 m). Nuo 2018 m. bažnyčios bokšte (21,4 m aukštystje) įrengta apžvalgos aikštė.

*Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia.
Apie 1920 m. Žulkaus kolekcija*

Senoji Palangos bažnyčia. Apie 1890 m.

Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia. XX a. pr. S. Žulkaus kolekcija

2

Skulptūra-fontanas „Vanduo“

J. Basanavičiaus g.
KEIJONĖ PO GRAFI TİŞKEVIČIU PALANGA

1908 m. prie kurhauzo grafo Felikso Tiškevičiaus užsakymu iškastas 230 m gylio artezinis šulinys, kuris aprūpiino kurortą geriamuoju vandeniu. Iš jo centralizuotai tiektas vanduo: pirmiausia – į kurhauzą bei netoli esejančias vilas. Vėliau vandentiekis nutiestas skersai Vytauto gatvės į senuosius Tiškevičių dvaro rūmus ir greta veikusią Tiškevičių sūrinę (buves knygynas, dabar prekybos centras). Į naujuosius rūmus vandens atveždavo arkliu traukiamomis medinėmis cisternomis.

Tai vienas pirmųjų vandentiekų Lietuvoje. Felikso Tiškevičiaus grėžiniu Palangos miesto gyventojai naudojosi iki 1960 m., kai tuometės miesto sanitarinės tarnybos reikalavimu buvo uždarytas. 1976 m. pirmasis grėžinis panaikintas.

2008 m., minint Palangos centralizuoto vandentiekio įvedimo 100-ąsias metines, J. Basanavičiaus gatvės prieigose atidengta skulptoriaus Vytauto Balsio skulptūra, skirta vandeniu. Metalo skulptūra-fontanas vaizduoja iš gelmių išnyrančias keturias gélavändenes žuvis. Skulptūroje iškalti Antuano de Sent Egziuperi (Antoine de Saint-Exupéry) žodžiai apie vandens reikšmę gyvybei egzistuoti.

Artezinis šulinys. 1909 m. >
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Skulptūra-fontanas „Vanduo“ šiandien ▼

J. Basanavičiaus gatvė

Plėsdami kurortą XIX a. pab., Tiškevičiai užsakė kurortinės zonas, numatyto suformuoti pietvakarinėje Palangos dalyje, projektą ir Palangos išplėtimo projektą. Svarbiausia kurorto gatve pasirinkta dabartinė J. Basanavičiaus gatvė, o jos funkcijos nepakito iki šiol. Iš pradžių ši gatvė vadinta Tiškevičiaus bulvaru. Tarpukariu Palangą aplankė dr. Jonas Basanavičius. Pagerbdami Lietuvos patriarchą, palangškiai Tiškevičiaus bulvarą pervadino J. Basanavičiaus vardu.

J. Basanavičiaus gatvėje yra išlikusių XIX a. pab. – XX a. pr. autentiškų grafų Tiškevičių vilų: medinių, mūrinių, fachverkinių. Sunku įsivaizduoti, jog lygiagrečiai su dabartine J. Basanavičiaus gatve buvo nutiesti bégiai iki jūros tilto galio. Jais į laivą gabentos plytos iš Felikso Tiškevičiaus plytinės. Gatvė – negrīsta, smėlėta, sunku eiti. Poilsiautojai galėjo nuvažiuoti iki tilto „konke“ – arkliu traukiama transporto priemone, kuri riedėjo bégiais.

Dabar – tai populariausia Palangos miesto gatvė, vedanti link kurorto simboliu tituluojamo jūros tilto.

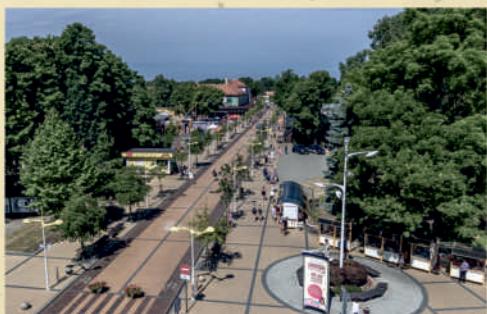
J. Basanavičiaus gatvė. XX a. 3–4 deš. I. Stropus. Palangos viešoji biblioteka

Tiškevičiaus bulvaras. XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Tiškevičiaus bulvaras. XX a. pr. P. Budvytis

J. Basanavičiaus gatvė šiandien

4

Palangos kurhauzas

Grafų Tiškevičių al. 1
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Apie 1875–1877 m. Juozapas Tiškevičius pastatė mūrinį, erdvų pastatą su virtuve svečių priėmimui. 1878 m. Palangoje buvo didžiulis svečių antplūdis, todėl Tiškevičiai šį pastatą paskyrė besikuriančio kurorto reikmėms – įrengė restoraną „Casino“, tapusį dabartinio kurhauzo istorijos pradžia. Čia veikė ne tik restoranas, bet ir skaitykla, įrengta biliardo, kitų žaidimų salė. Šiame pastate taip pat vykdavo kultūros ir pramogų renginiai: šokiai, spektakliai, koncertai. Kurhauzas tapo besikuriančio kurorto širdimi. XIX a. pab. ir tarpukario laikotarpiu jis buvo pagrindinis ir svarbiausias pramogų objektas Palangos kurorte. Svečiams siūlytas platus poilsio ir pramogų asortimentas.

1992 m. pastatas įrašytas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Palangos simbolis sudegė 2002 m. rugpjūčio 25 d., jo restauracija pradėta 2012 m. gegužės 30 d. Per metus atstatyta mūrinė kurhauzo dalis: pagal išlikusią medžiagą atkurti kurhauzo lipdiniai, paklotas ąžuolinis parketas, sienas papuošė tapetai – tokie, kokie dabino kurhauzą grafų Tiškevičių laikais. Didžiąją salę apšvietė XVIII a. pab. sietynas.

Nuo 2015 m. kurhauze įsikūrė Palangos kultūros ir jaunimo centras. 2019 m. pradėti pastato medinės dalies rekonstravimo darbai. Ideniškai atstatytos medinės dalies patalpos bus pritaikytos gyventojų kultūros poreikiams.

Palangos kurhauzo reklama laikraštyje „Palangos pajūris“. 1931 m.

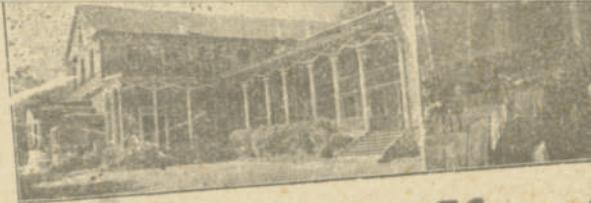
Palangos Kurhauzas
atidarytas ir veikia nuo 5 m. gegužės mėn. 24 d.
Kviečiame gauti pietus ir valgus à la carte
Pirmos rūšies bufetas
Išnuomojami kambariai atvaizduojantys ir nuo-
latisniams
Nuo 5 m. liepos mėn. 1 d. EROS ORKESTRAS
pensil M. Hotmekteriul vedant.

Palangos kurhauzas.
XX a. 3-4 deš.
S. Žulkaus kolekcija

Restoranas kurhauze. Apie 1930 m. S. Žulkaus kolekcija

Palangos Kur

p. HOFMEKLERIO orkestras iš Kauno.
kambariai, galima

jau atidarytas nuo ge
restoranas, su puikiau
užsieniiniais gėrimais;

Gaunamai pusryčiai, p

š. m. liepos 1 d. grieš

Kaedien pietų metu i

p. HOFMEKLERIO orkestras, Kainos p

Vaizdas iš kurhauzo prieangio. Apie 1909 m. Palangos viešoji biblioteka

1

2

3

hauzas

gėgužės 15 d. I-os rūties
aušiu bufetu, rietiniais ir
s; šilti ir šalti užkandžiai,
u šioje sritijje specijalistų.
pietūs ir vakarienės. Nuo
ieš plati pagarsėjės
o. „Kurhauze“ išnuomojami
ir su visu pansijonu.
u ir vakarais šokiamas griež
s pigios! Prašom išitikrinti!

Palangos kurhauzo reklama
žurnale „Palangos pliažas“. 1932 m.

Palangos kurhauzas.
Apie 1925 m.
S. Žulkaus kolekcija

1. Palangos kurhauzo skaitykla.
XX a. pr. Lenkijos nacionalinė
biblioteka

2. Palangos kurhauzas.
Apie 1910 m. P. Mongirdaitė.
H. Grinevičiaus kolekcija

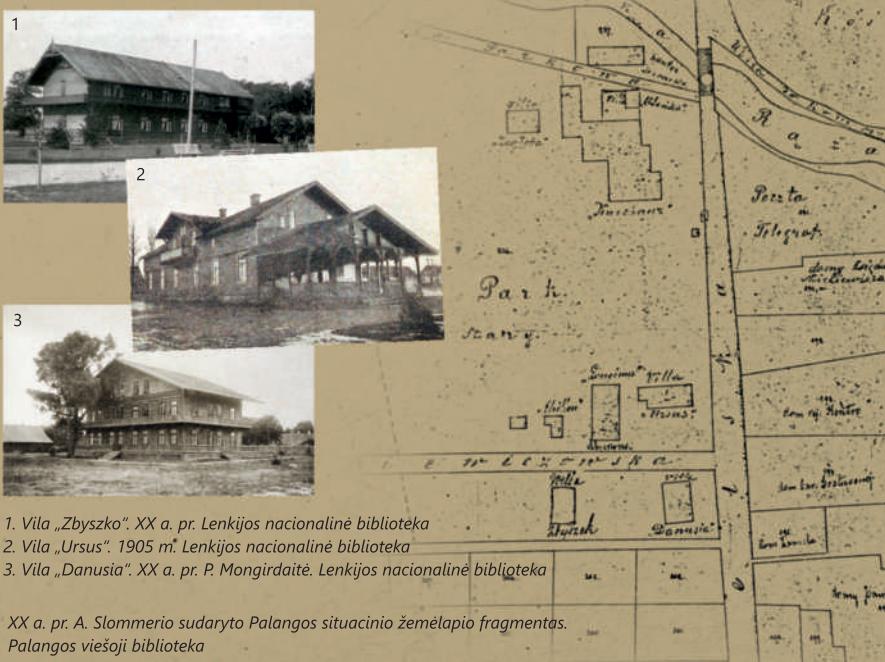
3. Palangos kurhauzas šiandien

5

Grafų Tiškevičių alėja

Grafų Tiškevičių al. 1
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGA

Tai vos 230 m ilgio pasivaikščiojimams skirta autentiška alėja, kuri veda nuo kurhauzo link Kęstučio gatvės. XIX a. antroje pusėje grafai Tiškevičiai čia įkūrė pirmajį Palangos parką, suformavo savotišką vilų alėją, kuri prasidėjo nuo buvusio vasaros teatro (dab. Palangos koncertų salė). Šios vilos turėjo Nobelio premijos laureato Henriko Senkevičiaus (Henryk Sienkiewicz, 1846–1916) literatūrinių personažų vardus lenkų kalba – „Danusia“, „Zbyszko“, „Ursus“, „Chilon“ ir „Basia“. Vilų kompleksas pritaikytas poilsisi: „Zbyszko“ irengti 24 kambariai, skirti poilsiu, „Danusia“ – 20 kambarių, „Basia“ – 15 kambarių, „Ursus“ – 10 kambarių. Vilos „Danusia“ ir „Zbyszko“ stilistiskai panašios viloms „Romeo“ ir „Džiuljeta“. Prie dabartinių Vytauto ir J. Simpsono gatvių sankirtos XIX a. antroje pusėje pastatytą pirmoji šio komplekso vila – „Ursus“. Manoma, jog ji iškilo net anksčiau, nei Palangos kurhauzas. Deja, né viena šių vilų neišliko.

Dabartinė grafų Tiškevičių alėja tarsi perkelia į praeitį – ši viešoji erdvė alsuoja XIX a. pab. – XX a. pr. dvasia. Atnaujinta alėja – palangiškių padéka kurorto įkūrėjams grafams Tiškevičiams. Alėją puošia skulptūrinė kompozicija, kurią sudaro bronzinės skulptūros „Grafienė Antanina Sofija Loncka-Tiškevičienė“ ir „Grafas Feliksas Tiškevičius“. Skulptūras jungia dekoratyvi grindinio metalo juosta, kurioje išgraviruotas Tiškevičių giminės šukis lotynų ir lietuvių kalbomis: „Deligas quem diligas“ ir „Išsirink, ką myli“. Grafų Tiškevičių alėją puošia originalūs retro stiliaus šviesuvai, grindinys bei mažoji architektūra.

Dar viena alėjos puošmena – ties Kęstučio gatve atstatyti drožiniai puošti istoriniai vartai, nuo seno simbolizuodavę, jog vasarotojai pasitinkami ir kviečiami aplankyti Tiškevičių kurorte įkurtą kurhauzą. Remiantis Palangos istorijos tyrinėtojų sukaupta medžiaga, drožiniai puošti mediniai vartai pastatyti pagal Richardo Dorschfeldto parengtą ir 1901 m. Štutgarte išleistą iliustracijų rinkinį „Dabartiniai mediniai pastatai“ („Holzbauten der Gegenwart“). Istorikų manymu, šis albumas – pagrindinis Palangos kurorto vartais vadinamojo medinio kūrinio projekto šaltinis.

Vartai į Palangos kurhauzo parką. XX a. pr.

Palangos kurhauzo parkas. 1910–1913 m. S. Žulkaus kolekcija

Palangos kurhauzo parkas. XX a. 3 deš. Palangos viešoji biblioteka

Grafų Tiškevičių alėja ir Palangos kurhauzas šiandien

6

Grafų Antaninos Sofijos ir Felikso Tiškevičių skulptūros

Grafų Tiškevičių al.
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Grafų Tiškevičių alėją puošia skulptūrinė kompozicija, kurią sudaro bronzinės skulptūros „Grafiénė Antanina Sofija Loncka-Tiškevičienė“ ir „Grafas Feliksas Tiškevičius“. Jos sudaro vieną kūrinį, apjungiantį alėjos dalį, patenkantį į Palangos kurhauzo pastato teritoriją. Vienas prie kito artėjantys graifai vaizduojami, tarytum skubantys į romantiską pasimatymą, o grafiénės skulptūrą pagyvina aristokratiskos aplinkos simbolis – pudelių veislės šunelio skulptūra. Kompozicijos kūrėjai – skulptorius Klaudijus Pūdymas, architektė Snieguolė Stripinienė.

Antaninos Sofijos ir Felikso Tiškevičių portretas.
XIX a. pab. – XX a. pr. Pilartzas. Kretingos muziejus

Antaninos Sofijos ir Felikso Tiškevičių skulptūrinė kompozicija šiandien

7

J. Basanavičiaus g. 22

KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Vila „Pajauta“

Vila „Pajauta“ statyta XIX a. pab. ir architektūriniu sprendimu artima šalia esančiam fachverkinių vilų kompleksui (J. Basanavičiaus g. 26, 28, 30, 32, 34). Vila – taip pat fachverkinės konstrukcijos, išskiria architektūros formomis bei klasikinio pobūdžio dekoro elementais. Pastatas statytas Vladislavui Tiškevičiui (1865–1936). Nuo 1902 m. vilos nuosavybę perėmė jo motina Sofija Horvataitė-Tiškevičienė (1837–1919).

Grafiene Sofija Horvataitė-Tiškevičienė su sūnumi Vladislavu Tiškevičiumi ir dukra Elena Klotilda Ostrovska. Apie 1915–1918 m.
P. Mongirdaitė. Kretingos muziejus

1993 m. vila įrašyta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Šiuo metu pastate veikia maitinimo paslaugas teikianti jmonė.

Vila „Pajauta“ šiandien

8

J. Basanavičiaus g. 20

KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Vila „Vilija“

Vila statyta XIX a. pab. – XX a. pr. Manoma, kad šis pastatas priklausė grafų Tiškevičių šeimai. Medinė, dvišlaičiu skardiniu, anksčiau malksnomis dengtu stogu, vila „Vilija“ atspindi liaudiškosios architektūros tradicijas.

1950–1951 m. vila rekonstruota: pakeistas patalpu išplanavimas, įrengti atskiri kambariai poilsiautojams. 1970 m. padidintas pirmas aukštasis, 1972 m. rekonstruota pastogė, vietoj vieno kambario – įrengti trys bei iškirsti du langai, 1976 m. pristatytas priestatas.

1997 m. vila įtraukta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Šiuo metu pastate teikiamos apgyvendinimo paslaugos.

Vila „Vilija“. XX a. pab. Palangos viešoji biblioteka

9

Vila „Aldona“

J. Basanavičiaus g. 24A
KELIONĖ PO GRAFIŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Tai viena unikaliausių vilų J. Basanavičiaus gatvėje. Vila „Aldona“ XIX a. pab. statyta Vladislavui Tiškevičiui. Kaip ir šalia esančią vilą „Pajautą“, apie 1902 m. perémé jo motina Sofija Horvataitė-Tiškevičienė ir išnuomojo. Nuomininkai įsteigė pensioną pavadinimu „Olga“.

Pirmasis vilos pavadinimas apipintas legendomis dėl poeto Adomo Mickevičiaus (Adam Bernard Mickiewicz, 1798–1855) poemos „Konradas Valenrodas“. Manoma, jog Aldonos personažas poemoje galėjo gimti, Adomui Mickevičiui 1824 m. vasarojant dar tik besikuriančiam Palangos kurorte.

Vila „Aldona“ nuo 1997 m. įrašyta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Didžiausia vilos vertė – išskirtinė architektūra, saugoma ir planinė erdvinė struktūra. Šiuo metu viloje veikia unikalus pramogų kompleksas – iliuzijų namas „Eureka“.

Vila „Aldona“ štandien

Karieta prie vilos „Aldona“. XX a. pr.

Vila „Aldona“. Apie 1904 m. P. Mongirdaitė. H. Grinevičiaus kolekcija

Fachverkinių vilų kompleksas

Vilų kompleksui būdingi šveicariško stiliaus elementai, kurie persipynę su Prūsijos fachverkinės statybos tradicijomis. Kompleksas vertinamas kaip vienas seniausių Palangoje ir mena laikus, kai grafų Tiškevičių šeimos kvietimu į Palangą atvykdavo aristokratijos atstovai – grafų draugai bei giminės. Fachverkinių vilų kompleksas susideda iš penkių statinių, išsidėsčiusių vakarinėje teritorijos dalyje tarp Rąžės upės ir J. Basanavičiaus g.

Fachverkinių vilų kompleksas statytas apie 1877–1880 m. Didžiausia komplekso vila yra J. Basanavičiaus g. 28. Yra duomenų, jog vilos „Aldona“, „Pajauta“ ir pastatas adresu J. Basanavičiaus g. 28 (istoriniuose šaltiniuose jvardijama „Gražinos“ vardu) priklausė grafui Vladislavui Tiškevičiui, o 1902 m. buvo perduotos jo motinai Sofijai Horvataitei-Tiškevičienei.

Kitos trys mažesnės, tos pačios fachverkinės architektūros vilos yra šiaurės vakariname kampe (J. Basanavičiaus g. 30, 32, 34). Taisyklingo aštuoniakampio formos vienos patalpos paviljonas yra į rytus nuo mažųjų vilų (J. Basanavičiaus g. 26).

1940 m. vilos nacionalizuotos, o 1945–1975 m. įrengti gyvenamieji butai. 1997 m. fachverkinių vilų kompleksas įrašytas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Pastatuose veikia maitinimo paslaugas teikiančios įmonės.

Tiškevičiaus bulvaro vilos
(J. Basanavičiaus g.) XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

◀ Fachverkinių vilų kompleksas. Apie 1907 m.
P. Mongirdaitė. Palangos kurorto muziejus

11

Vila „Jūros akis“

J. Basanavičiaus g. 33 / Birutės al. 32
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Vila „Jūros akis“ – 1897–1910 m. kurortinės architektūros šedevras, priklausęs Sofijai Horvataitei-Tiškevičienei. Šveicariško stiliaus vilos kompozicija asimetriška, visi fasadai skirtinti, pastato planas pritaikytas teikti apgyvendinimo paslaugas. Po rekonstrukcijos pirmame aukšte irenta kavinė, antrame aukšte – treji, senoviskais prabangiais baldais apstatyti, apartamentai. Kiekvienas kambarys turi savo vardą: pirmasis vadinas „Jūros akimi“, antrasis – „Grafo“ vardu, o trečiasis svečiams pristatomas kaip „Meilužė“ – anot legendos, čia gyvenusi grafo Tiškevičiaus meilužė.

1992 m. pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Name vasaros sezono metu teikiamas maitinimo ir apgyvendinimo paslaugos.

Vila „Jūros akis“. XX a. 3–4 deš. Palangos viešoji biblioteka

Vila „Jūros akis“ šiandien

Vila „Jūros akis“. 1912 m. Palangos viešoji biblioteka

12

Dailininko Antano Žmuidzinavičiaus namas

J. Basanavičiaus g. 42
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Kaip ir daugelio XIX–XX a. sandūros kurortinės paskirties pastatų Palangoje, atsiradimas sietinas su Palangos grafais Tiškevičiais. Šį pastatą XX a. pr. šalia Rąžės upelio pastatė grafas Feliksas Tiškevičius.

Nuo XX a. penktojo dešimtmečio pabaigos čia iki pat mirties vasaras leisdavo žymus lietuvių dailininkas Antanas Žmuidzinavičius (1876–1966).

Dailininkas yra sukūrės apie 2 tūkstančius įvairių technikų, žanrų, temų kūrinių, o jo kūrybos ašis – peizažinė tapyba, kuriai būdingas romantiškas, lyriškas gamtovaizdžio perteikimas, realistinė vaizdo traktuotė, siekis idealizuoti, pabrėžti gimtojo krašto gamtos grožį. Nemažą A. Žmuidzinavičiaus kūrybos dalį sudaro Lietuvos pajūrio peizažai. Dalis dailininko darbų gimė būtent šioje medinėje viloje. Įdomu tai, kad XX a. antrojoje pusėje pristatyta paties A. Žmuidzinavičiaus projektuota mansarda, kurioje pagal jo poreikius irenta dirbtuvė.

1993 m. pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Dailininko
Antano Žmuidzinavičiaus
vila šiandien

Vila „Baltoji“

Tai viena iš nedaugelio mūrinių vilų Palangos kurorte. Vila „Baltoji“ pastatyta apie 1900–1914 m. Po grafo Juozapo Tiškevičiaus mirties pastatą paveldėjo dukra grafaitė Marija Tiškevičiutė (1871–1943). Ji buvo aktyvi sociokultūrinio gyvenimo srityje: įkūrė pirmajį lietuvišką darželį, užsiėmė labdarininga veikla Palangoje ir Kretingoje. Yra duomenų, kad spaudos draudimo laikotarpiu (1864–1904) gabeno draudžiamą literatūrą, naudodamasi proga, jog rusų muitininkai netikrindavo jos karietos. Siuntą ji pasiimdavusi Klaipėdoje ir parvezdavusi į Kretingą arba Palangą. Marija Tiškevičiutė buvo pažstama ir susirašinėjo su poetu, kunigu J. Mačiuliu-Maironiu, kuris, vasarodamas Palangoje, būdavo dažnas Tiškevičių svečias. 1904 m. jai dedikavo savo vienintelę lenkų kalba parašytą poemą „Nuo Birutės kalno“ („Z nad Biruty“), kurios pagrindinės herojės Celinos prototipas ir buvo pati Marija. Istorija nutilyti, kokie bendri prisiminimai siejo šiuos du žmones – rastas laiškas, liudijantis Marijos pažintį su Maironiu.

Nuo 1938 m. vila „Baltoji“ prilausė Lietuvos Respublikos visuomenės ir valstybės veikėjui, advokatui Vladui Stašinskui (1874–1944). XX a. ketvirtame dešimtmetyje kasmet keturioms savaitėms sezono metu su šeima apsistodavo pirmasis Lietuvos prezidentas Antanas Smetona (1874–1944). I Palangą kartu su Prezidentu atvažiuodavo ir nuolatiniai prezidentūros tarnautojai. Vasaros metu vila tapdavo Lietuvos Prezidento vasaros rezidencija. Čia atvykdavo svarbiausieji politikos ir kultūros elito atstovai. Sovietmečiu vilos fasadas buvo stipriai apgadintas, pakeistas vidaus planavimas.

2006 m. pastatui suteiktas regioninės reikšmės Lietuvos Respublikos nekilnojamosios kultūros vertybės statusas. Name teikiamas apgyvendinimo paslaugos.

◀ Grafaityės Marijos Tiškevičiutės portretas. XIX a. pab. K. Sybergas. Kretingos muziejus
▼ Vila „Baltoji“. XX a. pr. Lenkijos nacionalinė biblioteka

14

Birutės al. 34, 36

KEIJOJE PO GRAFIŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGA

Vilų kompleksas „Romeo“ ir „Džiuljeta“

Romantiškos Palangos kurorto dvynės – „Romeo“ (kairėje) ir „Džiuljeta“. Vilos statytos 1890–1905 m. Nuo XX a. pr. vilos priklausė grafienei Sofijai Horvataitei-Tiškevičienei ir buvo nuomojamos. Deja, neišliko kurortinėms poilsinėms būdingų perimetrinės balkonų. Jie sezono metu Palangoje virsdavo žaismingo flirto, pažinčių ir bendravimo erdve.

Nuo XX a. ketvirtio dešimtmečio pradžios vilos priklauso Lietuvos ūkio bankui. 1937 m. jose veikė pensionatas ir sanatorija, vėliau patalpose įsikūrė poilsio namai „Jūratė“. Iki šių dienų vilos atrodo gana autentiškai, nors sovietmečiu prie fasadų prijungti priestatai ir nugriauti balkonai bei terasos.

Birutės alėjoje esantis „Romeo“ ir „Džiuljetos“ vilų kompleksas drauge su kitais grafams priklaususiais statiniais įprasmina elegantišką Tiškevičių istorinį laikotarpi, o taip pat pažymi modernios poilsio kultūros pradžią Lietuvoje.

1993 m. pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Vilos „Romeo“ ir „Džiuljeta“. XX a. pr.
Lenkijos nacionalinė
biblioteka

Vilos „Romeo“ ir
„Džiuljeta“ šiandien

Vila „Mahorta“. XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė
biblioteka

Vila „Mahorta“
šiandien

15

Birutės al. 35

KEIJOJE PO GRAFIŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGA

Vila „Mahorta“

1899–1900 m. Birutės alėjoje iškilo medinė vila „Mahorta“. Ryskiausias vilos akcentas – dvių aukštų aštuoniakampio plano bokštelis. Pastatas priklausė grafienei Sofijai Horvataitei-Tiškevičienei.

Tarpukariu viloje „Mahorta“ veikė restoranas, kuris tapo populiaria kurorto pramogų ir laisvalaikio praleidimo vieta. Restorane grieždavo orkestras, vakarais vykdavo koncertai, šokiai. Po Antrojo pasaulinio karo vila nacionalizuota. Pagal ilgalaikę sutartį 1948 m. pastatas išnuomotas Vilniaus universitetui (darbuotojų poilsiu). 1949 m. vila suremontuota, 1973 m. rekonstruotas jos vidus.

1997 metas pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

16

Vila „Anapilis”

Birutės al. 34A

KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

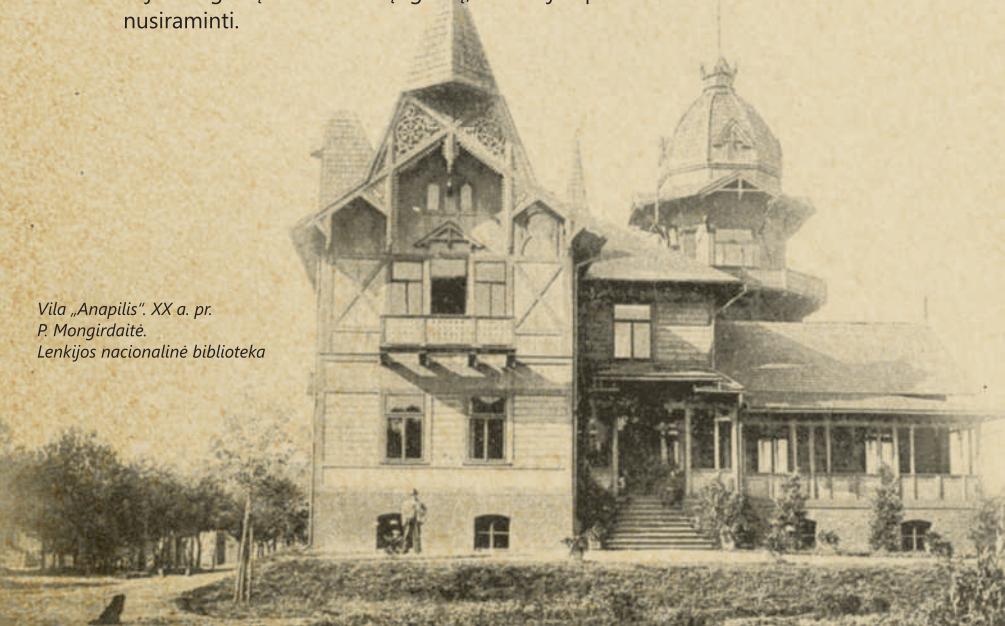
Vila „Anapilis“ pastatyta apie 1898 m. Tai unikalusia, analogu ne tik Palangos, bet ir visos Lietuvos kurortinėje architektūroje neturinti vila. Savo gyvavimo pradžioje „Anapilio“ vila priklausė Palangos grafo Felikso Tiškevičiaus motinai grafienei Sofijai Horvataitei-Tiškevičienei. Vila ilgą laiką vadinta „Sofijos“ vardu.

Pastatas išskiria paslaptingumu ir mistika apipinta vietove. Palangiškių legenda byloja apie vilos savininkės Sofijos Horvataitės-Tiškevičienės pomėgį kvieсти vėles. Esą grafienė virš palėpės buvo įsirengusi slaptą „veidrodžių“ kambarį, kur iškiestos vėlės nebegalėdavo iš jo ištrūkti ir grįžti į savo pasaulį. Taipogi kalbama, kad viloje vaidendavosi pačios Sofijos ir jos pasikorusios tarnaitės vėlės. Vietiniai gyventojai vilą aplenkdamo ir dėl iš ten sklindančių véjo vargonų skleidžiamų garsų. Pasakojama, jog grafienė Sofija Horvataitė-Tiškevičienė buvusi silpnos sveikatos ir, vos tik pasijusdavo blogiau, eidavo klausytis véjo vargonų skleidžiamų garsų, kurie jai padėdavo nusiraminti.

Vila „Anapilis“. XX a. pr.
P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Grafienės Sofijos Horvataitės-Tiškevičienės portretas. 1908 m. H. Gaudichon.
Kretingos muziejus

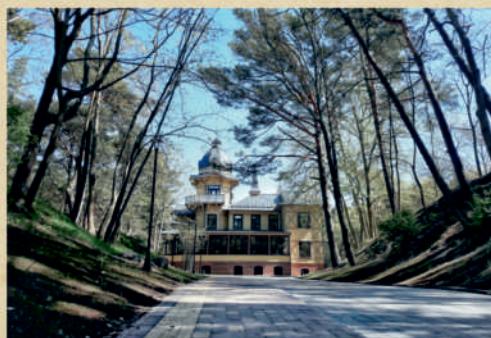

Pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, pastatas parduotas Lietuvos ūkio bankui. Tarpukariu vila garsėjo bohemiška aura. Joje poilsiaudavę Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis (1885–1969) su žmona, žinomi Lietuvos kultūros, meno, mokslo ir politikos žmonės.

Antrojo pasaulinio karo metais pastatas nacionalizuotas, tame įrengtos gyvenamosios patalpos, o vėliau viloje įsikūrė „Jūratės“ sanatorijos klubas. Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, pastatas perėjo Palangos kultūros centro žinion (1996 m.): čia įsikūrė garsiausias Lietuvos pajūryje muzikos klubas. 1992 metais pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

2013 m. Palangos miesto savivaldybės taryba patvirtino, kad bus steigiamas Palangos kurorto muziejus, kurio buveine tapo ekscentriškoji vila „Anapilis“.

▼ Vila „Anapilis“ šiandien

^
Vila „Anapilis“.
XX a. 3–5 deš. I. Stropus.
Palangos viešoji biblioteka

<
Vila „Anapilis“.
XX a. 3–4 deš.
Palangos kurorto muziejus

2015 m., restauruojant vilą, jįminta viena šio pastato paslapčių – rasti vėjo vargonai. Jie buvo įrengti vilos bokšte. Prie kiekvieno iš keturių stoglangių rasta po du skardinius būgnelius. Gaudydamai vėja, būgneliai skleidė garsus, kurių, kaip manoma, ir klausydavosi grafienė Sofija Horvataitė-Tiškevičienė.

Nuo 2016 m. Palangos kurorto muziejus tapo atviras lankytojams. Palangos kurorto muziejaus interneto svetainės adresas:

www.kurortomuziejus.lt

Meilės alėja

Dabartinė, bene romantiškiausia gatvė Palangoje – Meilės alėja – keletą kartų keitė pavadinimą. Ypač reikšmingą grafu Tiškevičių paveldą šioje alėjoje atstovauja vila „Komoda“.

Vakarų Lietuvos dvarininkai ir akcijos iniciatorai grafai Tiškevičiai 1913 m. įkūrė „Palangos mylėtojų draugiją“. Šios organizacijos iniciatyva ir lėšomis buvo sudarytas Palangos miesto planas, kuriame pažymėta „Palangos mylėtojų alėja“ („Aleja Milosników Połagi“).

1922 m. sudarytas lietuviškas kurorto planas, tame gatvėms suteikti jau lietuviški vardai, Palangos mylėtojų alėja pervadinta Laisvės alėja. Po S. Dariaus ir S. Girėno skrydžio ir žūties (1933 m.) Laisvės alėja pavadinama legendinių lakūnų vardais. Šis pavadinimas paliktas ir po 1939 m., architektui Vadimui Lvovui vadovaujant, sudarytame naujamame miesto bendrajame plane. Sovietmečiu, apie 1948 m., miesto valdžios nutarimu alėja pavadinta Taikos alėja.

Tik nepriklausomybės laikais gatvelė oficialiai pradėta vadinti Meilės alėja. Dabar – tai populiarūs romantiskų pasimatymų, susitikimų bei pasivaikščiojimų vieta. Meilės alėja – viena arčiausiai Baltijos jūros išsidėsčiusių gatvių. Alėja veda link parko ir legendomis apipinto Birutės kalno.

Meilės alėja šiandien

S. Dariaus ir S. Girėno alėja
(dab. Meilės alėja). 1937 m.
I. Stropus

Meilės alėja. 1932 m.
I. Stropus. Palangos viešoji biblioteka

Palanga. Meilės alėja.

Vila „Komoda“

Vienu iš nedaugelio mūrinų grafų Tiškevičių giminės vilų Palangoje – „Komoda“. Pastatyti dviejų aukštų itališko neorenesanso stiliaus vilą su terasa ant stogo apie 1895 m. užsakę grafas Feliksas Tiškevičius. Vila skirta jo broliui Aleksandriui Tiškevičiui (1864–1945) ir jo šeimai. Manoma, jog pastatą suprojektavo Lenkijoje gyvenęs italių kilmės architektas Leonardas Markonis (Leonard Marconi, 1835–1899). Analogiška vila, kurią projektavo Leonardas Markonis, yra Monake, taip pat panašios stilistikos vilų yra Lenkijoje. Architektas buvo pažystamas su grafais Tiškevičiais – Trakų Vokėje suprojektavo dvarą.

- Pirmojo pasaulinio karo metu pastatas apšaudytas ir smarkiai nukentėjo. XX a. 3–4 dešimtmečiais rekonstruotas. Mūrinė dviaukštė vila su mansarda tarpukariu priklausė studentų-ateitininkų organizacijai.

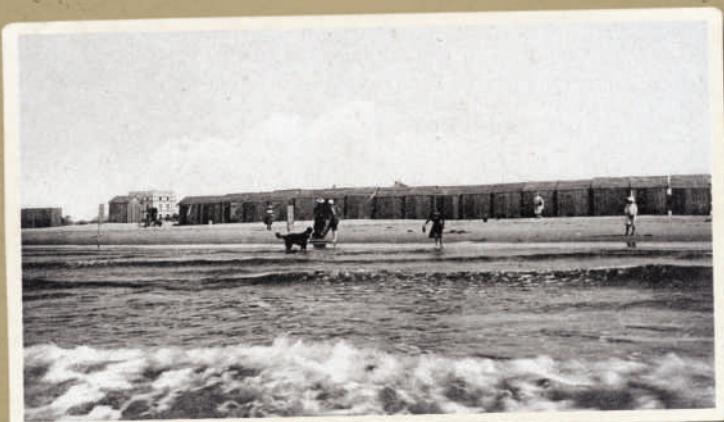
2009 m. pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Šiuo metu vila prikelta naujam gyvenimui, joje įsikūrė apgyvendinimo paslaugas teikianti įmonė ir restoranas su terasa ant stogo.

Vila „Komoda“. XX a. 4 deš.

Vila „Komoda“ šiandien

Palangos paplūdimys.
Tolumoje matosi vila „Komoda“.
XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka

Paminklas pirmajam viešam lietuviškam spektakliui

Po 1863 m. sukilimo carinei Rusijos valdžiai Lietuvoje uždraudus spaudą lotyniškais rašmenimis ir jvedus rusišką raidyną – kirilicą, Palangā tapo knygnešių, kurie gabeno draudžiamą lietuvišką spaudą iš Mažosios Lietuvos, perėjimo punktu. Spaudos draudimo metais (1864–1904) stiprejo nacionalinis lietuvių pasipriešinimas pavergejams. Palangoje, netoli tilto stovėjusiame grafų Tiškevičių prekių sandėlyje, 1899 m. suvaidintas pirmasis viešas lietuviškas spektaklis pagal Keturakio pjesę „Amerika pirtyje“. Į visos šalies kultūros istoriją jėjusiam įvykiui atminti 1969 m. sukurta medinė stela, jos skulptorė Veronika Vildžiūnaitė. Pasitinkant Palangos spektaklio 90-metį, 1989 m. Jūratės ir Kastyčio skvere atidengta Regimanto Midvikio sukurtą granitinę stelą, jamžinusi vietą, kur vyko pirmasis lietuviškas viešas spektaklis. Šis paminklas 1993 m. įtrauktas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybų registrą.

Įdomu tai, kad knygneštė – unikalus ir pasaulyje neturintis atitikmenų reiškinys – įtrauktas į UNESCO paveldą (2004 m.).

◀ Pirmo viešo lietuviško spektaklio – Keturakio „Amerika pirtyje“ dalyviai ir afiša 1899 m.
P. Mongirdaitė. Palangos viešoji biblioteka

▼ Pirmojo viešo lietuviško spektaklio Palangoje paminklinis stulpas, atidengtas 1969 m.
Palangos viešoji biblioteka

Paminklas pirmajam viešam lietuviškam spektakliui šiandien

Jūros tiltas. XX a. 3 deš. S. Žulkaus kolekcija

Jūros tiltas. XX a. 7 deš.
Palangos viešoji biblioteka

Jūros tiltas šiandien

Jūros tiltas

Grafo Juozapo Tiškevičiaus iniciatyva 1882 m. pastatytas 380 m medinis tiltas į jūrą atliko tik iprasčiausios prieplaukos funkciją. Jos grafams reikėjo, nes rūpejo, kaip patogiai išgabenti Vilniškės plytinės produkciją. Grafui priklaususioje plytinėje pagamintos plytos siauruoju geležinkelio arkliais buvo atvežamos iki pat tilto pradžios. Čia produkcija perdedama į vežimėlius ant bėgių ir jais stumiamama į prieplaukos galą, kur sukraunama į laivą.

Apie 1889–1890 m. garlaivis „Feniksas“ („Phoenix“) du kartus per savaitę kursuodavo tarp Palangos ir Liepojos, gabendamas poilsiautojus, prekes ir plėtyras. Kelionė iš Liepojos trukdavo 5 valandas. Yra duomenų, jog apie 1886 m. pirmasis, iplaukės į naująja prieplauką, buvo burlaivis „Lizetė“ („Lisette“). Tačiau šio laivo kelionė iš Palangos uosto buvo nesékminka, nes lyg legendinis „Titanikas“, nuskendo. Kitą dieną Baltijos bangos į krantą išmetė jo nuolaužas. Vienas žymiausių laivų, 1937 m. švartavėsis šalia Palangos – Lietuvos karo laivas „Prezidentas Smetona“.

XIX a. pab. dėl susidariusių seklumų tiltą bandyta nesékmingai prailginti, tačiau, nebelikus galimybės švartuotis laivams, tilto funkcija liko tik pramoginė. Nuo 1892 m. jūros tiltas tapo mágstama pasivaikščiojimų vieta. XX a. pirmaisiais metais jūros tiltas atrodė lyg aukšta medinė platforma Baltijos jūroje. 1905 m. tilto pradžioje pastatyta medinė konstrukcija – stoginė. Ji stovėjo tilto pradžioje, buvo nedidelė, keturkampė, uždengta dvišlaičiu stogu.

Dabartinio tilto, pastatytu 1998 m., ilgis – 470 m. Šiandien – tai neatsiejama Palangos kurorto dalis, dažnai net vadinama kurorto simboliu. Tai populiarai vieta pasiklausyti jūros ošimo, žuvédru klyksmo, o vakare patogiai įsitaisyti ant suolelių ir pasimégauti į jūrą besileidžiančios saulės spinduliais.

Jūros tiltas. 1906 m.
P Mongirdaitė.
Palangos viešoji biblioteka

Jūros tiltas. 1906 m. >
Lenkijos nacionalinė
biblioteka

Jūros tiltas. 1933 m.
Lietuvos liaudies buities muziejus

21

Kęstučio g. 31
KELIONĖ PO GRAFIŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Šiltujų maudyklių pastatas

Palangos kurorto vystymosi istorijoje išskirtinė vieta tenka šiltosioms maudyklėms. Jvertinės gamtines gydomąsių Palangos kurorto savybes, grafas Feliksas Tiškevičius 1888–1900 m. pastatė medinį šiltujų maudyklių pastatą. Jam būdingas šveicariškas vilų stilis. Pastate įrengtos pašiltinto jūros vandens, mineralinės ir gydomųjų žolių vonios, atliekamos įvairios gydymo procedūros.

Išaugus poilsiautojų skaičiui ir jų poreikiams, statinys kelis kartus rekonstruotas. 1910–1912 m. pristatyti du korpusai – rytinis ir vakarinis. Po rekonstrukcijos maudyklėse įrengtos 24 vonios: 6 – pirmos klasės, 14 – antros klasės, 4 – trečios klasės. Po 1929 m. atlikto remonto veikė 25 vonios. Po Antrojo pasaulinio karo šiltujų maudyklių pastatas nacionalizuotas, 1952 m. Jame įrengta balneologinė (vandens-purvo) gydykla.

2004 m. pastatas įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą.

Šiltujų maudyklių pastatas šiandien

22

Vytauto g. 19
KELIONĖ PO GRAFIŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Sodininko-sargo namelis

Prie pagrindinio jėjimo į Palangos Birutės parką, kairėje pusėje stovi nedidelis pastatas. Tai parko sodininko-sargo namelis, statytas apie 1902 m. grafo Felikso Tiškevičiaus užsakymu. Jame kurį laiką gyveno pirmieji parko darbuotojai. Statiniui būdingi neoromantizmo stiliaus bruožai.

1997 m. pastatas įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą ir suteiktas regioninės reikšmės saugomo paminklo statusas.

Šiuo metu namelyje veikia galerija-parduotuvė „Amber Cat“. Pagal susitarimą vykdomos gintaro apdirbimo edukacijos, kurių metu sužinomas gintaro atsiradimo paslaptais, gintaro reikšmė ir vertė žmogaus sveikatai ir grožiui. Įdomiausias potyris edukacijos metu – galimybė pasigaminti asmeninį suvenyrą iš gintaro.

Sodininko-sargo namelis šiandien

<

Šiltųjų maudyklų pastatas.
1928 m. I. Stropus.
H. Grinevičiaus kolekcija

Reklama laikraštyje
„Palangos pajūris“. 1931 m.

Šiltos jūrų vandenės maudyklės

veikia kasdien nuo 8
iki 14 val.

Irengtos anglia-
rūkštės vonios.

Palangos
Birutės parko planas.
1899 m. Palangos
kurorto muziejus

23

Vytauto g. 15

KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Palangos Birutės parkas

Pasakojama, jog grafas Mykolas Tiškevičius, važinėdamas pauksuota karieta po Palangos apylinkes, įklimpės pajūrio smėlyje. Karietas ratai taip įsmuko, kad vos ištraukę. Tada grafas pastebėjo esąs labai gražioje vietovėje. Šiai minčiai pritarės ir jo bendrakeleivis, todėl nutarę čia įkurti parką.

Grafams Tiškevičiams siekiant Palangą paversti moderniu kurortu, XIX a. pab. – XX a. pr. vyko intensyvūs pasiruošimo ir kūrimo darbai. Parkui įkurti grafai Tiškevičiai parinko unikalią vietą tiek gamtiniu, tiek kultūriniu požiuriu. Jis įkurtas buvusio šventojo Birutės miško ir Birutės kalno – istorinės senovės lietuvių šventovės – teritorijoje. Peizažinį parką XIX a. pab. sukūrė garsus prancūzų architektas Eduardas Fransua André (Édouard François André, 1840–1911). Jis su sūnumi René André (René Édouard-André, 1867–1942) Palangoje praleido kelias vasaras ir vadovavo parko įkūrimo darbams. Jiems talkino iš Belgijos atvykęs dendrologas Buisenės de Kulonas (Buysens de Coulon). Parko projektas vadinosi „Parc de la Birouta“. Galima teigti, kad taip grafas išreiškė pagarbą Palangos krašto istorijai, kunigaikštienės Birutės atminimui.

*Palangos Birutės parkas.
XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka*

>
*Birutės parko tvenkinys.
XX a. pr. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė biblioteka*

>
*Birutės parko vaizdas
iš Tiškevičių rūmų terasos.
XX a. 4 deš.*

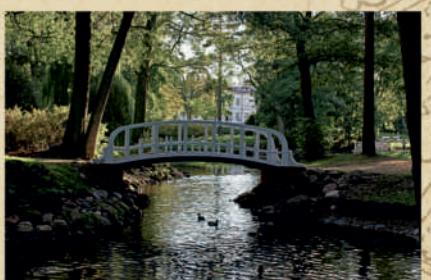
*Palangos Birutės parkas.
XX a. pr. S. Žulkaus kolekcija*

Talentingai suprojektuotas parkas pasižymi didele vaizdų ir nuotaikų įvairove, meistriškai išvedžiotais takais, aikštelėse įrengtais gėlynais. Eduardo Fransua André talentas pasižymi tuo, jog, pasitelkdamas grožio filosofiją, jis sugebėdavo išryškinti vietinės floros privalumus. Birutės parke karaliauja pušys. Jos sodintos po kelias – tarsi gėlių puokštės – išskiriant jas iš pievos tam tikra pakyla – specialiu pylimu.

Sunku įsivaizduoti, jog iki tol buvusioje Tiškevičių dvaro žemėje telkšojo kemsynais apaugusios pelkės, užleisdamos vietą smėlynams, o toliau – ir jūrai. Pasakojama, jog net grafų artimieji netikėjė, jog šioje stichiškoje vietoje pavyks sukurti parką. Tačiau tikram profesionalui kiekviena kliūtis tampa privalumu: čia buvo iškasti savo forma upelį primenantys tvenkiniai, o gruntas panaudotas būsimo dvaro pylimui. Pats Eduardas Fransua André šio parko planą studentams Paryžiuje pristatydavės kaip pavykus, pavyzdinį. Šiandien šis unikalus palei jūrą nusidriekęs parkas užima apie 101,3 ha plotą.

1997 m. parkas įrašytas į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą, jam suteiktas nacionalinės reikšmės saugomo paminklo statusas.

Palangos Birutės parkas šiandien

Palangos Birutės parkas šiandien

24

Grafų Tiškevičių rūmai

Vytauto g. 17
KELIONĖ PO GRAFŲ TIŠKEVIČIŲ PALANGĄ

Palangos grafų Tiškevičių rūmai pastatyti 1897 m. Projekto autorius – Berlyne gyvenęs vokiečių architektas Francas Heinrichas Švechtenas (Franz Heinrich Schwechten, 1841–1924). Šj dviem aukštų mūrinj pastatą nuolatiniam gyvenimui Palangoje pastatė grafas Feliksas Tiškevičius ir jo žmona Antanina Sofija Lonck-Tiškevičienė. Grafų Tiškevičių šeima juose rezidavo iki Antrio pasaulinio karo.

Tai neorenesansinio stiliaus rūmai, tačiau interjero puošyboje galima aptikti ir rokoko stiliaus lipdinį. Šiaurinj rūmų fasadą puošia didysis parteris su fontanu ir vėduokliniai laiptai su baliustradomis, o pietų pusėje – rožinas ir rūmų terasa, kurioje rengiami muzikos festivaliai. 1907 m. grafų sumanymu rūmai išplėsti: prie vakarinés rūmų fasado pusés prijungta aštuonbriaunė koplyčia, kurios stogas yra kupolo formos. Didžiojo parterio centre pasitinka Laiminančio Kristaus skulptūra, kuri siejama su grafų išpažintu Švč. Jézaus Širdies kultu, gimusiui XIX a. Prancūzijoje. Nepaisant katalikiškos tradicijos, grafa Tiškevičiai buvo itin atviri naujovėms, priimdavo pas save to meto intelektualus ir patys daug keliavo po užsienio šalis. Rūmai buvo aprūpinti visais tuo metu moderniais iрengimais: šildymo sistema, karštu vandeniu, atvesta elektra.

Grafų Tiškevičių rūmai. XX a. 4 deš. I. Stropus. S. Žulkaus kolekcija

Grafų Tiškevičių rūmai šiandien

Įdomu tai, jog grafas Feliksas Tiškevičius priklausė Vilniaus mokslo bičiulių draugijai ir savo rūmuose buvo sukaupęs vertingą archeologinio gintaro kolekciją. Tai buvo neolito ir žalvario amžiaus pradžios dirbiniai, kuriuos grafas surinko 1905–1907 m., pajūrio pelkėse pradėjės kasti gintarą. Iki šiol sklando gandai, jog šis gintaro rinkinys XX a. pr. buvo eksponuotas Paryžiuje, Luvro muziejuje ar pasaulinėje parodoje, buvo aukštai įvertintas. Dalis šio rinkinio pristatoma Palangos gintaro muziejaus ekspozicijoje.

1939 m. Tiškevičiai Lietuvos Vyriausybei siūlė nupirkti parką su rūmais. Ten buvo planuojama įrengti Lietuvos Respublikos prezidento reprezentacinę vasaros rezidenciją. Karo ir pokario metais pastatas apgadintas. Rūmai restauruoti 1957 m. pagal architekto Alfredo Brusoko projektą. Po to čia keletą metų veikė Lietuvos dailininkų sąjungos kūrybos namai.

1963 m. rugpjūčio 3 d. Tiškevičių rūmuose atvertas Lietuvos dailės muziejaus padalinys – Palangos gintaro muziejus. Greit pirmoji ekspozicija išaugo į svarbų gintaro rinkimo, tyrinėjimo ir populiarinimo centrą, vieną labiausiai lankomų muziejų Lietuvoje. Dabar muziejaus rinkiniuose jau sukaupta daugiau negu 30 tūkstančių eksponatų, iš kurių per 6 tūkstančius lankytojams pristatomi nuolatinėje ekspozicijoje. Ji kasmet tobulinama, plečiama, papildoma naujais įsigytais eksponatais.

Grafų Tiškevičių rūmai. XX a. II p.
G. Bagdonavičius. Šiaulių „Aušros“ muziejus

1992 m. grafų Tiškevičių rūmai įrašyti į Lietuvos Respublikos kultūros vertybių registrą ir jiems suteiktas nacionalinės reikšmės saugomo paminklo statusas.

2015 m. Europos Sajungos ir Lietuvos Respublikos lešomis įgyvendinta rūmų rekonstrukcija. Jos metu įrengta edukacijų salė, knygynėlis, liftas neįgaliesiems. Atkūrus XIX a. istorinius interjerus, pirmas rūmų aukštas skiriamas kurorto puoselėtojų grafų Tiškevičių šeimai atminti.

Muziejaus pirmame aukšte galima pamatyti grafų Tiškevičių šeimai priklausiusį gobeleną (tapiseriją) „Išlaisvintoji Jeruzalė“. Šis meninis audinys sukurtas XVIII a. Prancūzijos Feletero miestelyje esančioje audimo manufaktūroje. Gobelenas priklausė grafo Felikso Tiškevičiaus tėvui Juozapui. Felikso Tiškevičiaus brolis Aleksandras, valdės Kretingos dvarą, prieš Antrajį pasaulyjinį karą meno kūrinį padovanojo palangiškei dvaro patarnautojai. Po kelių dešimtmečių gobeleną įsigijo Lietuvos dailės muziejus.

Grafų Tiškevičių rūmai. Gobelenas „Išlaisvintoji Jeruzalė“

Grafų Tiškevičių rūmai. Apie 1929 m. I. Stropus

Grafų Tiškevičių rūmai
šiandien

Dar viena unikali šeimos relikvija – knyga iš grafų Tiškevičių bibliotekos, perduota muziejui 2015 m. Prancūzų autoriaus Danielle D'Arthez knygoje „Šiaurės auksas“ rašoma apie aukso karštinę, apémusią to meto žmones, kurie keliaudavo ieškoti laimės į Kanadą. Kaip žinia, grafas Palangoje ieškojo lietuviškojo aukso – gintaro.

Šiandien Tiškevičių rūmuose įsikūrės muziejus – daugiafunkcinė erdvė: čia vyksta edukacijos, įvairūs renginiai, muzikos festivaliai, koncertai, konferencijos, paskaitos ir kt. Muziejuje galima užsisakyti ekskursijas, pažintines ir kūrybines edukacijas, interaktyvius užsiėmimus, orientacinius žaidimus. Oficiali Palangos gintaro muziejaus interneto svetainė: www.ldm.lt/pgm

Lurdo grota

Pasakojama, kad povestuvinės kelionės metu grafai aplankė piligriminį Prancūzijos miestelį Lurdą. 1898–1900 m. grafių Antaninos Sofijos Lonckos-Tiškevičienės užsakymu Prancūzijos Lurdo grotos pavyzdžiu įrengta grota Palangos parke, Birutės kalno papédéje. Statybai naudoti natūralūs akmenys, o nišoje įkelta Prancūzijos Lurdo Švč. Mergelės Marijos Nekaltojo Prasidėjimo statula, pašventinta Lurde. Vėliau ją keitė statulos kopijos.

Tarpukariu prie Lurdo dažnai vykdavo religinės apeigos, iškilmės, tautinių ir krikščioniškų organizacijų renginiai. Antrojo pasaulinio karo metu Švč. Mergelės Marijos skulptūra labai nukentėjo. Pasakojama neįtikėtina istorija, jog stribas, kuris ją suskaldė, vėliau susapnavo sapną, kuriame tris kartus pasirodžiusi Švč. Mergelė Marija, liepusi jam atgailauti. Paveiktas tos vizijos, 1945 m. jis surinko statulos nuolaužas ir iš šukų ją atkūrė. Atrestauruota skulptūra patalpinta Palangos katalikų bažnycioje, ją galima pamatyti dešinėje navoje. Sovietmečiu grotos nišoje skulptūros nebuvo. Atgavus nepriklausomybę, liaudies meistras Vilius Orvidas Palangą padovanojo akmeninę Švč. Mergelės Marijos skulptūrą, bet parapijiečiai nepamėgo pernelyg kitoniškos skulptūros, ir 2000 m. nišoje buvo įkelta tradicinė ankstesnės skulptūros kopija. Prie grotos pastatyta ir šv. Bernadetės Subiru skulptūra.

1997 m. Lurdo grota įrašyta į Lietuvos Respublikos kultūros vertybų registrą, objektui suteiktas regioninės reikšmės saugomo paminklo statusas.

Lurdo grota. XX a. pr. P. Mongirdaitė. Lenkijos nacionalinė biblioteka

GROTA w LESIE

POLONGA

Lurdo grota. XX a. pr. Palangos kurorto muziejus

Lurdo grota šiandien

26

Grafų Tiškevičių šeimos kapas

Vytauto g. 176C / Klaipėdos pl. 67B
KELIONĖ PO GRAFU TİŞKEVIČIU PALANGA

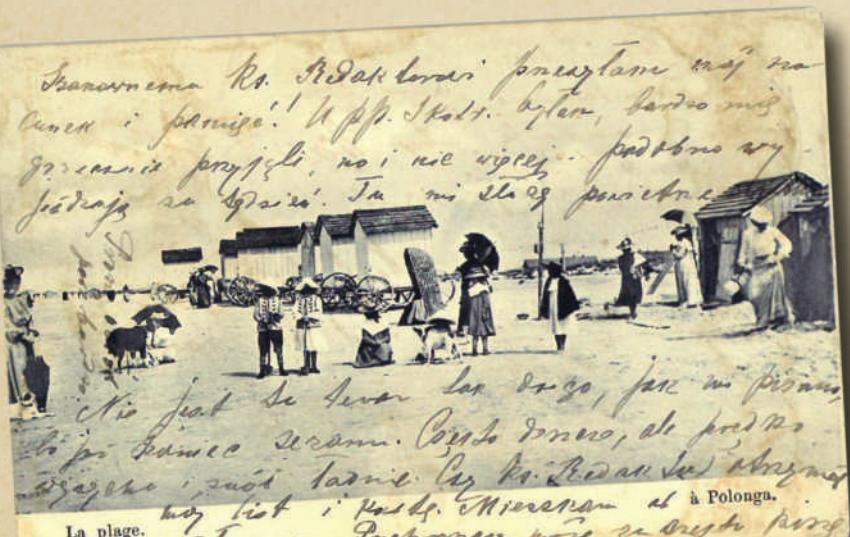
Palangos miesto civilinėse kapinėse yra grafų Tiškevičių šeimos kapavietė. Joje amžino atilsio atgulė grafas Alfredas Marija Tiškevičius (mirė 2008 m. liepos 9 d. Varšuvoje). Jo valia palaikai Lenkijoje buvo kremuoti, parvežti į Palangą ir palaidoti senosiose miesto kapinėse greta sesers Antaninos Tiškevičiutės, kuri mirė nuo difterijos 1921 m., sulaukus devyniolikos metų.

Antaninos ir Alfredo Tiškevičių
portretas. Apie 1920 m.
Kretingos muziejus

Grafų Tiškevičių šeimos kapas

Palangos paplūdimys. 1904 m. Palangos kurorto muziejus

PALA PLIA

Lietuvos ku

Redakcijos ir administracijos adresa
Redaktorius prižinėja darbo
Leidžia leidykla „Palangos Pliažas“.

1 Nr. Palanga, 19

Palangos paplūdimys. XX a. pr.
Kretingos muziejus

Palangos paplūdimys.
1904 m. W. Zahorski.
Lenkijos nacionalinė
biblioteka

Palangos paplūdimys.
1914 m. P. Mongirdaitė.
Lenkijos nacionalinė
biblioteka